

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallennettu versio.
Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat
saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Muuttoranta, K., Mattila, N. & Vinblad, S. 2021. Peltoporokoiran käytön tehostaminen.
Poromies. 88 (1), 82-84.

Koiran nähtyään poro valpastuu ja lähtee helposti liikkeelle. Koira saa aikaan paljon vahvemman reaktion porossa kuin ihminen.

PEPOKO-HANKE

PELTOPOROKOIRAN KÄYTÖN TEHOSTAMINEN

Teksti Kirsi Muuttoranta, Niina Mattila ja Sanna Vinblad. Kuvat Kirsi Muuttoranta.

Terapeuttinen tiimipelaaja pitää peltoporot poissa.

Puhe peltoporoista on varma kevään merkki, kuten kaupunkien koirankakkakeskustelukin. Uusi porovahinkolautakunta puhuttaa, mutta porojen aiheuttamien viljelyvahinkojen osalta ennaltaehkäisy on tärkein ja rakentavin tapa hoitaa suhdetyötä sidosryhmiin. Aitaamisen lisäksi koiran käyttö on tunnetusti tehokas tapa porojen siirtoon myös viljelysiltä ja pihoista – nyt tehokkuus on myös selvitetty.

Koirien tehokkuutta porojen siirroissa testattiin Sallan paliskunnan alueella kesällä 2019. Porojen liikkeitä seurattiin porohavaintojen ja GPS-pannoitettujen porojen liikkeiden perusteella. Oletuksena oli, että koira on tehokas työkalu, mutta tulokset näyttivät, että koira oli odotettuakin tehokkaampi. Erinomaisiin tuloksiin vaikutti myös se, että koekesänä peltoporoihin reagoitiin nopeasti. Kun porot siirretään mahdollisimman pian niiden havaitsemisesta, porot eivät pääse tottumaan alueelle ja pellolle.

VAROVASTI ALKUKESÄLLÄ JA AITOJEN SISÄLLÄ

Koirien tehokkuutta tutkittiin eri kohteilla kasvukauden aikana. Alkukesä on herkkää aikaa porojen siirron kannalta. Vasavaatimien liikuttaminen tulee tehdä hyvin hallitusti. Rauhallisesti siirretty vaadin suojelee vasaansa ja siirtyy herkästi rauhallisemmille alueille.

Koiran ja sen voiman käyttö pitää olla hallittua myös silloin, kun siirretään poroja aitojen sisältä. Joskus veräjät saattavat jäädä auki tai hirvet rik-

koa aidat ja porot pääsevät aidatulle alueelle. Poroja siirrettäessä aidan sisältä tulee helposti vahinkoja, jos poroja laukotetaan liian rajusti. Pelkkä kytketyn koiran läsnäolo voi riittää siihen, että porot löytävät äkkiä aidasta sen paikan, josta tulivatkin alueelle. Hihnassa olevaa koiraa voi myös haukuttaa hetken ja rauhoittaa tilanne, jolloin porot saavat rauhassa haakea veräjän.

PAINETTA KESKIKESÄN POIKAPORUKOILLE

Keskikesän räkkä tai suuri petopaine voivat johdattaa poroja aukeille paikoille, jolloin niiden siirtämiseen voidaan tarvita enemmän voimaa ja useampia siirtokertoja. Myös 'poikaporukat' ovat usein sitkeämpiä siirrettäviä ja niille voi tilanteen mukaan käyttää enemmän vauhtia ja vaikka jopa kahta koiraa. Sen sijaan vasavaatiemien kanssa pitää olla aina varovainen. Koiralla säikäytetty tokka hajoaa helposti ja lopputuloksena vasoistaan eronneet vaatimet voivat palata pelolle jopa ennen koiraa.

Usein peltoporosten aiheuttama haitta koetaan suureksi juuri ennen rehuntekoa. Sallan paliskunnassa testattiin aitaamattoman viljelyskohteen päivystämistä pari viikkoa ennen sardonkorjuuta. Päivittäinen kohteessa käynti koiran kanssa sai aikaan, että alueella oli vain yksittäisiä poroja ja nekin siirtyivät pois pelloilta koiran käytön myötä viimeistään toisen koirakokemuksen jälkeen. Yhtään hirtasta ei tarvinnut siirtää autolla tai poistaa. Mielenkiintoinen havainto oli, että edellisenä kesänä koiran edessä ollut poro muisti kokemuksensa ja siirtyi kohdealueelta pois kertasiirrolle.

On myös niin sitkaita poroja, etteivät ne pysy poissa alueelta toistuvista koirien käytöstä huolimatta. Nämä ovat yleensä poikkeustapauksia. Joskus tähän löytyy myös selitys, esimerkiksi karhun läsnäolo alueella voi ajaa porot aukeille paikoille.

TURVALLISUUS ENNEN KAIKKEA!

Vanha ohje peltoporosten siirtoon 'vie niin etäs ja niin kovalla vauhdilla kuin mahdollista!' kannattaa unohtaa. Täyttä voimaa ei kannata käyttää kuin aivan poikkeustilanteissa. Vauhdin kasvaessa koiran ja porojen tur-

Huomioliivit niin koiralla kuin sen ohjaajalla lisäävät koirakon turvallisuutta. Koiraa opittiin yhdistämään liivit peltoporotöihin ja tietää, mitä sen pitää tehdä porojen kanssa.

vallisuus kärsivät. Porot voivat loukata itseään paetessaan vauhdikasta koiraa. Liikenne on suuri riski vapaana liikkuvien eläinten kannalta. Työkaverin menettäminen auton alle on valtava menetys.

Hallinta onkin koiran paras henkivakuutus. Koiran pitää olla niin kuulolla, että sen saa kutsuttua pois vaarallisista tilanteista. Koiran käyttö pitää tehdä aina poron ehdoilla, ei toisinpäin.

KOIRAT POROTÖISSÄ -SEMINAARI

'Porokoira on työntekijä, jota nykypäivän työelämässä arvostetaan. Se on väsymätön moniosaaja, joka toimii itseohjautuen, luovasti ja älykkäästi, oppii nopeasti, kykenee vastaamaan ja mukautumaan vaihtuviin tilanteisiin saumattomana osana omaa tiimiä.'

– Anne Ollila

Hankkeen toimijat järjestivät elokuussa 2020 seminaarin Koirat porotöissä, jossa porokoirien omistajat kertoivat kokemuksistaan. Avauspuheenvuorossa Paliskuntain yhdistyksen toiminnanjohtaja Anne Ollila kertoi, kuinka porokoirien työkäyttö on heräämässä uuteen nousuun. Yksi syy tähän on työvoiman väheneminen. Taitava koira vähentää työvoiman tarvetta. On alueita, joissa koiraa on aina käytetty, mutta myös alueita, joissa koiran käyttö-kulttuuri on katkennut. Näillä alueilla poroilla voi olla pahimmillaan vain negatiivisia kokemuksia koirista. Sen vuoksi työkoirien käyttö tuleekin aloittaa sillä, että porot totutetaan uusiin työkavereihin.

'ISOT KORVAT JA SUURI SYDÄN'

Kahdeksan poronhoitajaa ja koiran-ohjaajaa eri puolilta poronhoitoaluetta kertoivat kokemuksiaan porokoirista ja niiden käytöstä porotöissä.

Käytännön havainnot tukevat tutkimustuloksia koiran tehokkuudesta. Koira on erityisen tarpeellinen alueilla, joissa peltoporojen siirrot työllistävät paliskunnan osakkaita. Oivangin paliskunnan Juha Kujala lupasikin tarjota töitä porokoirille, jotka ovat vaarassa joutua työttömyyskortistoon.

Paneeliin osallistujilta kysyttiin, millainen on hyvä porokoiri. Kuvaus riippuu täysin koiran omistajasta. Raine Mikkola Ivalon paliskunnasta tiivistä täydellisen koiran olemuksen: Koiralla pitää olla isot korvat, et se kuulee - ja vielä suurempi sydän.

Hyvä porokoiri on usein oma koira, jonka kanssa tehdään töitä ja joka on toimivan tiimin toinen osapuoli. Porokoiri ei ole pelkkä koira, vaan perheenjäsen, jonka kanssa otetaan päiväunet. Poromiehen koiran ei tarvitse osata monenlaisia käskyjä ja temppejuja, riittää kun koira tulee käskystä luokse.

MONIKÄYTTÖINEN TYÖ- JA HARRASTUSKAVERI

Peltoporokoirana voi käyttää myös muuten porotöissä toimivaa koiraa, kun peltoporojen siirrot vain tehdään hallitusti, ei ajattamalla. Harvoin on edes mahdollista pitää eri koiria porotöitä ja peltoporojen siirtämistä varten. Porokoirille voi opettaa myös muita tehtäviä. Ne voivat esimerkiksi jäljittää kolariporoja verijäljen perusteella. Ne löytävät myös eri systä kuolleiden porojen raadot helposti.

Porokoirina käytetään usein lapalaiskoiria, jotka ovat hyviä harrastuskoiria eri lajeissa. Porokoiri on porotöissä toimivan koiran ammattinimike, joka ei riipu koiran rodusta. Paimennustaipumus auttaa koiran koulutuksessa, mutta monenlaiset koirat taipuvat porotöihin. Mikaela Sauvala Sallan paliskunnasta käyttää kultais-tanoutajaa peltoporojen siirtämisessä.

Seminaarissa kuultiin positiivisista kokemuksista paliskunnan ulkopuolisten koirakkojen käytöstä peltoporotöissä. Anu ja Mika Tauriainen kertoivat, kuinka he ja pelastuskoirina työskentelevät lapinporokoirat vastasivat alkuopastuksen jälkeen itsenäisesti heille nimetystä alueesta. Koirat

nauttivat, kun saivat tehdä porotöitä. Ne osaavat erottaa työtehtävät ja jättävät porot huomiotta, kun ovat pelastuskoiratreenissä. Poromies-lehdessä 2/2020 julkaistiin sopimus muiden kuin paliskunnan osakkaiden koirien käytöstä porotöissä ja se on saatavilla myös PEPOKO-hankkeen nettisivuilla. Paimennus on nouseva laji ja koiraharrastajat ovat kovin kiinnostuneita poropaimennuksesta. Tätä kiinnostusta kannattaa hyödyntää tarjoamalla töitä paimennusta osaaville koirille.

PELTOPOROKOIRA ON TERAPIAKOIRA

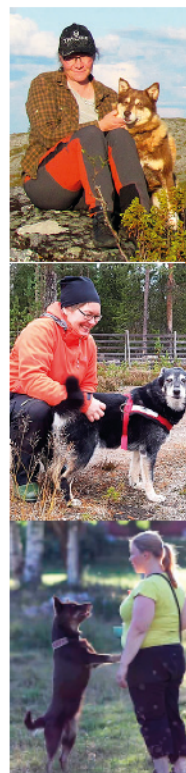
Porotöissä käytettävä koira on muutenkin kuin tehokas työkaveri. Tehtävään hälytetty poromies kokee joskus olevansa koiran virassa, kun hän keskustelee viljelijän kanssa porojen liikkeistä. Mukana oleva koira vaikuttaa ihmisiin rauhoittavasti ja koiran siittäminen tunnetusti vähentää ihmisen stressiä. 'Koiran virka' väistyy poromiehen hartioilta, kun tehtävää saa hoitaa koiran kanssa.

Oikein mukavat koirakokemukset voivat jopa johtaa siihen, että maanomistaja haluaa itsekkin koiran, jota voi käyttää peltoporojen siirtämiseen. On tapauksia, joissa paliskunta on osstanut koiran maanomistajalle peltoporojen siirtoon. Tällöin koira on ai-

na valmiina ottamassa poroja vastaan, kun ne pyrkivät kielletylle alueelle.

Paikkatiedon käyttäminen porojen liikkeiden seuraamisessa on yleistä ja auttaa puuttumaan nopeasti porojen oleskeluun paikoissa, joissa ne eivät saa olla. Ennaltaehkäisevä työ on näkymätöntä, mutta erittäin tärkeää. Paikannusporojen avulla peltoporojen siirtoon ei tarvita näköhavaintoja tai maanomistajan ilmoitusta, vaan siirto voidaan tehdä heti porojen tultua pellolle. Itse porojen siirrossa teknologia jää koiralle kakkoseksi. Dronea on käytetty paikoitellen ihan hyvällä menestyksellä. Hyvät koiran-ohjaajat ovat avainasemassa peltoporo-ongelman ennaltaehkäisyssä.

Niina Mattila

- poronhoitaja Sallan paliskunnasta
- toteutti ja raportoi kenttäkokeet
- Niinan kolme koiraa toimivat erinomaisesti peltoporojen siirtämisessä

Kirsi Muuttoranta

- Lapin ammattikorkeakoulun lehtori
- harrastaa kahden lapinporokoiransa kanssa peltoporojen siirtämistä
- koirat ovat kaikessa arjessa mukana

Sanna Vinblad

- Lapin ammattikorkeakoulun projektipäällikkö
- harrastaa lapinporokoiriensa kanssa eri lajeja
- paimennus ja hajutyöskentely ovat lähinnä sydäntä